

Tillväxt och fastighet

Yttrande på avgränsningssamråd för Älgfallet energipark

Bakgrund

Cloudberry Clean Energy AB bjuder in till avgränsningssamråd för kommande miljökonsekvensbeskrivning som ska ligga till underlag för kommande tillståndsansökan. Projektet är i en mycket tidig fas och i det första steg där kommun och allmänhet har möjlighet att komma med inspel.

Projektet Älgfallet energipark omfattar främst 11 stycken vindkraftverk om 300 meter, men även möjligheten till solcellsanläggningar på totalt 50 hektar och batterilagring. Det innebär även byggnation av transformatorer, annan erforderlig utrustning och vägar.

Nora kommun ska inkomma med sitt yttrande senast den 18 juni 2025.

Projektet återfinns ca 6 km nordöst om Nora stad och omfattar ett område på ungefär 550 hektar.

Riksintresse energiproduktion - vindbruk

Förslaget sammanfaller i delar med Energimyndighetens riksintresse för energiproduktion – vindbruk. Riksintresset sträcker sig dessutom in i Lindesbergs kommun. Riksintresset bedöms kunna bebyggas med ca 13 vindkraftverk i båda kommunerna. Riksintresset beslutades 2013. För att kunna bli ett riksintresse behöver vissa kriterier uppnås.

- Det ska blåsa mer än 7,2 m/s i årsmedelvind 100 meter över marken
- Området ska vara större än 5 km²
- Avstånd till bebyggelse ska vara mer än 800 m
- Området får inte vara riksintresse för obruten kust, obrutet fjäll, natura 2000-område, nationalpark, natur- eller kulturresevat.

I beskrivningen till framtagande av riksintresseområdena skriver energimyndigheten att Natura 2000-områden tas bort på förhand, men att de anser att det i enstaka fall kan vara möjligt att etablera vindkraftverk inom Natura 2000-områden under förutsättning att syftet med Natura 2000-området inte tar påtaglig skada. Det är alltså en fråga som behöver prövas i varje enskilt fall.

Pågående projekt i området

För området i stort finns redan idag tre vindkraftverk uppförda norr om nu aktuellt område i Lindesbergs kommun. Ytterligare tolv vindkraftverk finns godkända norr om dessa tre och kan komma att uppföras i närtid. Det pågår även en tillståndsansökan i Lindesbergs kommun för ytterligare tre vindkraftverk mellan de tre befintliga verken och nu aktuellt projektområde Älgfallet. Från samtliga projekt kommer vindkraftverk synas i Nora från olika platser. Något som framgår av bolagets fotomontage och videomaterial.

På vindbrukskollen är det möjligt att se sökta, uppförda, avfärdade och godkända vindkraftsanläggningar. Enligt detta återfinns de tre uppförda verken i den norra delen av riksintresset. De 12 godkända verken i Siggebohyttan återfinns ett par km från riksintresseområdet.

Upplägg

Då vindkraftsfrågor innehåller mycket politik har detta yttrande delats upp i två kapitel för ökad tydlighet och transparens.

Del 1 innehåller enbart professionella bedömningar utifrån tjänstepersoners roll och med hänvisning till antagna styrdokument. I del 1 görs inga bedömningar om vindkrafts vara eller icke vara.

Del 2 innehåller inspel från kommunens politik.

Inspel från tjänstepersoner

Generellt

De svenska energi- och klimatmålen till 2030 och framåt

- Senast år 2045 ska Sverige ha nettonollutsläpp, varav minst 85 procent av reduktionen av utsläpp ska ske i Sverige. Kopplat till detta mål finns etappmål:
 - Utsläppen av växthusgaser ska vara 63 procent lägre 2030 jämfört med 1990 (gäller verksamheter som inte omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter)
 - Utsläppen år 2040 bör vara 75 procent lägre än utsläppen år 1990 (gäller verksamheter som inte omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter)
- Utsläppen för inrikes transporter exklusive inrikes flyg ska vara 70 procent lägre år 2030 jämfört med 2010
- Energianvändningen ska vara 50 procent effektivare 2030 jämfört med 2005 (genom minskad energiintensitet)
- Elproduktionen ska år 2040 vara 100 procent fossilfri

Sveriges energiomställning innefattar många sektorer som behöver byta energislag och gå över till elproduktion. För att få till denna omställning behöver andelen fossilfri energi öka och detta behöver ske över hela landet.

Enligt energimyndighetens information såg fördelningen av energislag i Sverige år 2023 ut enligt diagrammet nedan.

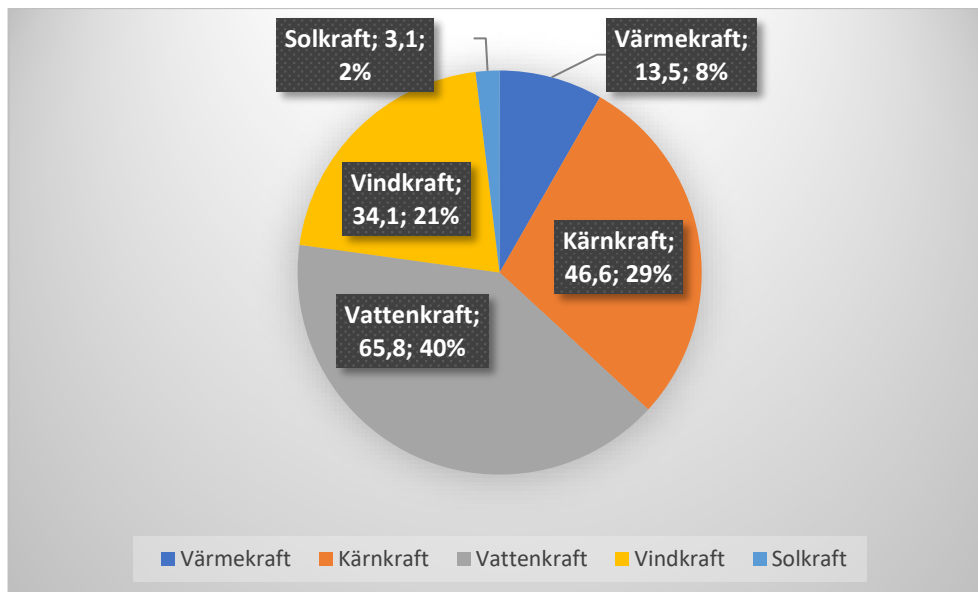

Diagram över fördelningen mellan olika kraftslag i TWh år 2023.

Sveriges elsystem är idag uppbyggt utifrån att majoriteten av elproduktionen finns i norra delen av landet och majoriteten av konsumtionen finns i den södra delen. Detta innebär ett elöverföringsnät som bygger på högspänningsledningar som sen trappas ner till regionnät för att sen fördelas ut på små lokalnät. Det innebär att dagens elsystem har stora utmaningar vid lokalproduktion då elnätet sällan är dimensionerat för det.

Med energiproduktion i närområdet ökar möjligheten för enskilda kommuner att bedriva ö-drift vid större samhällsstörningar eller elavbrott. Det innebär att en lokal elproducent släpper el på ett fränkopplat lokalt elnät och man kan således fortsätta försörja samhällsvikiga funktioner som sjukhus, storkök, ledningsstaber mm med el under en mycket längre tid än vad reservkraft klarar av.

Detta är möjligt att göra med all form av lokal energiproduktion, men det behöver ofta finnas en variation av energislag eller möjlighet till batterilagring för att kunna fördela ut energin över dygnet.

Kommunens översiktsplan

I Nora kommuns översiktsplan, antagen av kommunfullmäktige 2017-12-14, pekas del av området ut för markanvändningen verksamheter – vindkraft. Det framgår även att kommunen ser positivt på en utbyggnad av vindkraft inom kommunen.

Övriga delar av projektområdet pekas ut som Natur. Natur innebär: Område med stora friluftslivs-, natur- eller landskapsvärden där natur- och landskapsvård bör vara överordnad annan mark- och vattenanvändning. Områden som är viktiga att bevara och där jord- och skogsbruk och andra näringar bör bedrivas på sätt som är förenligt med natur och landskapsvårdens intressen.

Gällande riksintresset framgår i översiktsplanen att ingen bebyggelse ska tillåtas i närheten av riksintresset för att säkerställa att vindkraftsanläggningar ska kunna komma till.

I översiktsplanen framgår hur riksintresset centrala Nora ska tillgodoses. ”En förutsättning för bevarandet av kulturmiljön att utblickar över Norasjön bibehålls samt att stads- och landskapsbilden kring sjön bevaras i så stor utsträckning som möjligt. Prägeln av en gammal bergslagsstad i ett omland av odlingslandskap på sluttningar ner mot sjön bör särskilt bevaras.”

Översiktsplanen är vägledande och inte bindande, så under förutsättning att Natura 2000-områden, naturvärden, friluftslivet eller riksintresset för kulturmiljö inte påverkas påtagligt negativt bör en etablering på platsen kunna bedömas vara i linje med översiktsplanens intentioner även utanför det utpekade området.

Landskapsbild

Etableringsområdet är beläget i ett landskapsrum som är väl synligt från flera strategiskt viktiga platser, däribland stora delar av den västra stranden vid Norasjön och Nora Trästadstrandpromenad. Strandpromenaden längs Norasjön är en viktig del av stadens identitet och används flitigt av både invånare och turister.

Påverkan på kulturmiljö, riksintresse och stadens attraktionskraft

Det aktuella området och dess visuella samband med Noras stadskärna och Norasjön ingår i ett utpekat riksintresse för kulturmiljövården (MB 3 kap. 6 §). Enligt de nationella riktlinjerna för bevarandet av riksintressen ska inga åtgärder vidtas som påtagligt kan skada kulturmiljön. Det innebär att ny bebyggelse och andra byggnadsverk ska anpassas till och ta hänsyn till områdets kulturvärden.

Den planerade etableringen av 250–300 meter höga vindkraftverk i ett område som utgör bakgrund till Norasjöns landskapsrum bedöms ha en tydlig visuell påverkan på landskapsbilden. Utsikten från den historiska trästaden och strandpromenaden är en väsentlig del av stadens identitet, och risken finns att silhuetten och upplevelsen av staden som en gammal bergslagsstad omgiven av odlingslandskap på sluttningar ner mot sjön påverkas negativt.

Turismen, som är en viktig del av Noras näringsliv, kan även riskera att påverkas. Många besökare söker sig till Nora just för dess välbevarade kulturmiljö, den småskaliga stadskärnan, och det omgivande landskapets stillhet och skönhet. En förändrad landskapsbild med 300 meter höga vindkraftverk i blickfånget riskerar att minska platsens attraktionskraft, särskilt för natur- och kulturturister. Det kan i förlängningen även påverka besöksnäringens förutsättningar och leda till ett minskat underlag för lokala företag inom boende, restaurang och upplevelser.

Påverkan utifrån Noras områdesbestämmelser och översiktsplan

Översiktsplanen lyfter särskilt fram vikten av att:

”Kulturmiljön hålls samman samt att byggnader och den rätvinkliga rutnätsstaden får behålla sina ursprungliga karaktärer. Vård och underhåll av dessa ska ske med varsamhet och hänsyn till kulturmiljön samt till de enskilda byggnadernas kulturvärden.”

Vidare framgår det att:

”En förutsättning för bevarandet av kulturmiljön är att utblickar över Norasjön bibehålls samt att stads- och landskapsbilden kring sjön bevaras i så stor utsträckning som möjligt.”

En etablering av elva vindkraftverk med totalhöjder upp till 300 meter innebär ett stort ingrepp i landskapsbilden, vilket direkt påverkar dessa utblickar och därmed den rumsliga helhet som riksintresset syftar till att skydda. Effekten är inte enbart visuell utan även identitetspåverkande i det att den förändrar stadens relation till sjön och det omkringliggande landskapet.

Landskapspåverkan och transportinfrastruktur

Etableringen av vindkraftverk med rotorblad på upp till 80 meter medför omfattande krav på transportinfrastruktur. För att möjliggöra leverans av dessa komponenter krävs breddning av befintliga vägar eller nybyggnation av tillfartsvägar, med körbanebredd på minst 5–6 meter och svängradier på upp till 50 meter. I kurvor och backar behövs ofta ytterligare ytor, vilket innebär att skogsmark, åkerkanter och naturmiljöer kan behöva tas i anspråk.

Utöver vägbyggen krävs anläggning av kranplatser, upplagsytor och vändzoner, vilket innebär terrängingrepp i form av schaktning, hårdgörning och avverkning. Dessa åtgärder förändrar landskapets struktur och markanvändning, och även om viss återställning är möjlig efter avveckling av vindkraftverken, blir många ingrepp långvariga eller permanenta.

Landskapets fysiska påverkan bör därför bedömas inte bara utifrån driftsfasen, utan även med hänsyn till de markförändringar som sker under bygg- och transportskedet, samt de långsiktiga effekterna på terräng, vegetation och siktlinjer.

Möjliga åtgärder för att minska påverkan

Ett alternativ till nuvarande förslag vore att sänka totalhöjden på vindkraftverken, vilket skulle kunna minska den visuella dominansen och därigenom lindra påverkan på riksintresset och kulturmiljövårderna i Nora. Lägre verk skulle i större utsträckning kunna smälta in i landskapsbilden och reducera intrånget i de siktlinjer och utblickar som utgör en väsentlig del av Noras identitet och kulturarv.

Även ett reducerat antal vindkraftverk kan bidra till att mildra såväl den visuella påverkan som den fysiska påverkan på landskapet. Färre verk innebär också ett minskat behov av vägutbyggnad, kranplatser och andra tekniska installationer, vilket i sin tur kan begränsa antalet ingrepp i terräng och vegetation. Sammantaget skulle dessa åtgärder kunna bidra till att minimera projektets avtryck i landskapet, både visuellt och markmässigt, och därmed underlätta en bättre avvägning mellan energiutbyggnad och bevarandet av känsliga natur- och kulturmiljöer.

Ytterligare underlag

Animering och fotomontage tagna från samma punkter som tidigare men där verken är 150 och 200 meter höga vore önskvärt. Underlaget behöver även kompletteras där fotomontage och animationer framgår av de olika verkens placeringar. Varje vindkraftverk behöver kunna bedömas individuellt gällande placering och lämplig höjd för att kunna göra en bedömning av om/hur antalet verk har betydelse i sammanhanget.

Slutsats

Med hänsyn till Noras kulturmiljö, kommunala planeringsunderlag samt statliga riksintressen för kulturmiljövården, bör effekterna av vindkraftverkens placering, antal och höjd analyseras ytterligare i miljökonsekvensbeskrivningen. En

anpassning av etableringen i form av sänkt höjd på verken, minskning eller omlokalisering bör övervägas för att i möjligaste mån undvika negativ påverkan på stadens unika kulturvärden och visuella landskapskaraktär.

Naturvärden

I artportalen finns många förekomster av såväl ask som asknätfjäril och väddnätsfjäril inom hela området. Det förekommer även tjäder inom området. För ett antal av solcellsparkerna har inventeringar inte utförts.

- Ytterligare naturinventeringar behövs för att kunna fånga upp alla värden och beskriva såväl platser för vindkraftverk såväl som platser för solcellsparkar.
- Ytterligare fågelinventeringar behövs.

Det behöver beskrivas närmare kring varje placering av vindkraftverk vad som framgår av naturvärdesinventeringen, bilder på platsen samt vilka åtgärder som krävs.

Varken vindkraftsparken eller solcellsparkerna bör hägnas in, främst för att inte hindra djur från att röra sig i området, men även för friluftslivet. En inhägnad av vindparken bedöms påverka friluftslivet och djurlivet i ett stort område.

I ett par fall kan direkt konstateras att placeringen berör rester av äldre skog i klippmiljö. Vid vindkraftverket längst söderut berörs ett klippområde med gamla tallar söder om Grålles grop (1), se bild nedan. Nordväst om Grålles grop (2) berörs en hög klippavsats med gamla tallar bevarade.

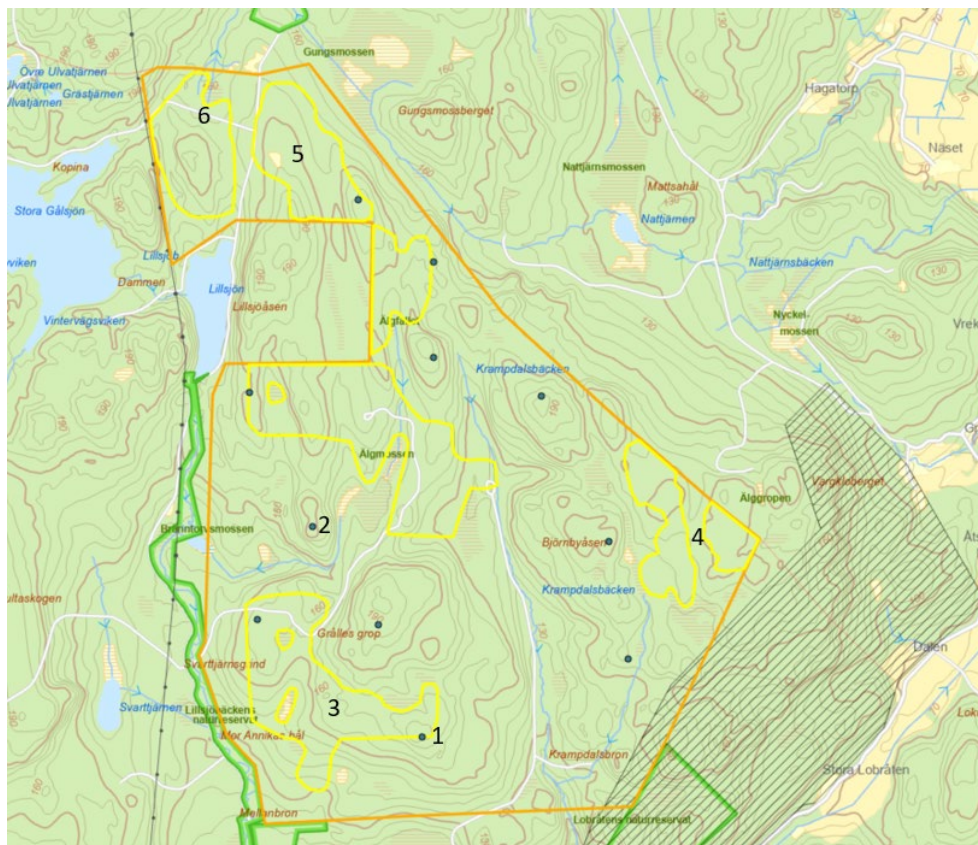
Solcellsparkar

Föreslaget område söder om Grålles grop (3) utgörs till stor del av lövrik gles skog med hållmarker. Skogen är inte så gammal, men har redan idag ett värde och har en stor potential. Gamla stigar finns inom området. Inom området finns också rikkärr.

Området öster om Björnbyåsen (4) har ritats in som solcellspark ända ut till gränsen mot Lindesbergs kommun. På Lindesbergs sida av gräsen finns ett värdefullt område i anslutning till Vargkloberget.

Området längst i norr vid Lillsjötorp (5) bedöms som mindre lämpligt för solcellspark p.g.a. förekomsten av asknätfjäril.

Området längst i norr vid avtagsvägen mot Stora Gålsjön (6) ser inte ut att vara inventerat och vägen mot Stora Gålsjön behöver fortsatt vara tillgänglig för allmänheten.

Hydrologi och Natura 2000-områden

Majoriteten av Natura 2000-områdena har kopplingar till vattenmiljö och hydrologiska förhållanden. Vid ett anläggande av projektet ökar andelen hårdgjorda ytor till följd av vindkraftverk, kranplatser, lagringsplatser, vägar, solcellsparker och andra anläggningar. Med ökad andel hårdgjord yta ökar också ytavrinningen i området.

Under byggnations- och nedmonteringsfasen tillkommer ökad risk för grumling, spill och liknanden till följd av grävarbeten och maskiner på platsen. Under driftfasen finns risk för haveri på vindkraftverk med läckage till mark och vatten som följd.

Det behöver utredas och redovisas i miljökonsekvensbeskrivningen hur ytavrinningen kan komma att bli i området och hur det kan komma att påverka recipienterna. Det behöver även redovisas åtgärdsförslag för att minska den ytavrinningen och eventuell påverkan, genom att till exempel fördröja vattnet innan det når recipient.

Politiska inspel till processen

Detta är tidiga inspel i processen från politiken. De slutgiltiga inspelen sker i samband med kommunens veto-beslut.

Den styrande majoriteten har tagit initiativ till en folkomröstning som i huvudsak motiveras med:

- Frågan berör många Norabor.
- Frågan engagerar många åsikter och kunskapsnivåer.
- Frågan är både nationell, regional och lokal i sin betydelse.
- Frågan är sammantaget ytterst komplex att navigera i ordinarie demokratiska processer.
- En folkomröstning verkar samlande eftersom dess utfall ger legitimitet.

Kommunens veto-beslut kommer därför föregås av en folkomröstning.

Samtliga delar i tjänstepersonernas inspel ovan är viktiga och behöver vägas tungt, där särskild hänsyn ska tas till de värden som finns inom och runt området samt de kulturhistoriska värdena i Nora trästad.

Det är viktigt att särskild hänsyn tas i och runt området så att inte något natura-2000-område riskerar att ta skada.

Det önskas en tydligare beskrivning i miljökonsekvensbeskrivningen av vilka konsekvenser det medför att vindkraftverk återfinns utanför riksintresset för energiproduktion – vindbruk.

För Nora kommunstyrelse enligt uppdrag

Christina Landoff
Kommundirektör